

Motion till riksdagen 2023/24:441

av Ciczie Weidby m.fl. (V)

Subventionerade anställningar

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Inledning	2
4	Arbetsgivare som anställer personer med subventioner ska utfärda arbetsintyg	5
5	Öppenhet och insyn.....	5
6	Återinför krav på kollektivavtalsenliga villkor för nystartsjobb.....	6
7	Kartläggning av arbetstider, lönenivåer och arbetsvillkor	6
8	Subventionerade anställningar bör omfattas av LAS.....	7
9	Samrådshanteringen mellan Arbetsförmedlingen och fackförbunden.....	7
10	Skärpt kontroll och uppföljning	8
11	Åtgärder för att motverka segmentering	9
12	Utred vilka ytterligare åtgärder som kan vidtas för att motverka missbruk och överutnyttjande av arbetsmarknadspolitiska insatser	10

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbetsgivare som anställer personer med subventioner ska vara skyldiga att utfärda ett arbetsintyg till den anställde när anställningen upphör, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör göra det möjligt för myndigheter och journalister att granska vilka företag som tar emot statliga lönesubventioner, samtidigt som skyddet för den enskildes integritet säkras, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kravet om att andra anställningsförmåner än lön ska följa av eller vara likvärdiga med förmåner enligt kollektivavtal i nystartsjobben bör återinföras och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör genomföra en kartläggning av arbetstider, lönenivåer och arbetsvillkor för dem som har subventionerade anställningar, differentierad på branscher, kön och utländsk bakgrund, och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla subventionerade anställningar bör omfattas av LAS och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att skärpa kontrollen och uppföljningen av arbetsgivare som tilldelas stöd inom ramen för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att nystartsjobbets rättighetsstyrda konstruktion bör ändras så att arbetsmarknadspolitisk prövning och samråd behöver genomföras inför beslut om utbetalande av subventionen och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regelverket för samtliga subventionerade anställningar bör förtydligas så att löner och villkor blir i nivå med kollektivavtal i branschen, vilket inbegriper att ”väsentliga delar” tas bort från förordningar som reglerar de arbetsmarknadspolitiska insatserna och att villkor likvärdiga med kollektivavtalen även gäller för nystartsjobb, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att dels se över nu gällande regelverk och rutiner för subventionerade anställningar, dels föreslå ytterligare åtgärder för att motverka missbruk och överutnyttjande av arbetsmarknadspolitiska insatser och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Den aktiva arbetsmarknadspolitikens främsta uppgift är att stödja personer som blir arbetslösa så att de kommer tillbaka till varaktig sysselsättning och egen försörjning. Eftersom arbetslösa individer utgör en heterogen grupp med varierade behov och förutsättningar behövs en mängd arbetsmarknadspolitiska verktyg såsom utbildning, arbetspraktik, vägledning, matchning och subventionerad anställning.

Inom ramen för arbetsmarknadspolitiken finns flera olika former av subventionerade anställningar där arbetsgivaren subventioneras för hela eller delar av lönekostnaden för den anställda: introduktionsjobb, nystartsjobb, lönebidrag m.m. Syftet med subventionen är att stimulera arbetsgivare att anställa personer som annars har svårt att få jobb och därmed underlätta övergången till ett osubventionerat jobb.

Subventionerade anställningar har under lång tid varit en dominerande del av den svenska arbetsmarknadspolitiken. Antalet personer med olika former av subventionerade anställningar har ökat trendmässigt sedan år 2000. Under 2022 hade drygt 100 000 personer någon form av subventionerad anställning. Arbetsförmedlingen betalar årligen ut omkring 20 miljarder kronor i lönesubventioner till arbetsgivare. Det motsvarar närmare en halv procent av BNP, vilket gör att Sverige sticker ut i ett internationellt perspektiv med högst utgifter i förhållande till BNP i Europa (LO 2022: Etablering eller segmentering? – En analys av systemet med subventionerade anställningar).

Vänsterpartiet anser att subventionerade anställningar är en bra och nödvändig åtgärd för att hjälpa nyanlända, långtidsarbetslösa eller personer med funktionsnedsättning att få en fastare anknytning till den reguljära arbetsmarknaden. Det är positivt med arbetsgivare som i hög utsträckning välkomnar personer som av olika skäl står långt ifrån arbetsmarknaden. Användandet av subventionerade anställningar har även stöd i forskningen. Studier visar att personer som haft en subventionerad anställning i allmänhet snabbare får ett jobb utan stöd jämfört med dem som varit öppet arbetslösa (IFAU rapport 2011:7, IFAU rapport 2018:14). Under rätt omständigheter leder insatsen från samhället till en välfärdsvinst för såväl individen som samhällsekonomin i stort.

Vänsterpartiet kan dock konstatera att nuvarande system med subventionerade anställningar under lång tid har varit behäftat med risker och problem. Vid sidan av den uppenbara risken för undanträngningseffekter finns stora problem med oegentligheter, överutnyttjande och andra felaktigheter, vilket bekräftas av ett flertal granskningar. Under de senaste åren har vi sett åtskilliga exempel på hur oseriösa arbetsgivare inom vissa branscher sätter i system att ta in arbetslösa från olika arbetsmarknadspolitiska program i stället för att anställa ordinarie arbetskraft. När stödperioden för en subventionerad anställning upphör avslutas anställningen, och därefter anställs en ny person med en subventionerad anställning. Vissa arbetsgivare skriver dessutom öppet i sina jobbannonser att de söker personer som har rätt till subventionerade anställningar, såsom långtidsarbetslösa, nyanlända och personer med funktionsnedsättning. Granskningar genomförda av såväl medier som enskilda fackförbund visar på omfattande missbruk, fusk, ekonomisk brottslighet, osund konkurrens och utnyttjande av utsatta människor.

I vissa fall kan de subventionerade anställningarna leda till ytterligare segmentering på arbetsmarknaden, dvs. att subventionerat anställda är överrepresenterade i lågkvalificerade yrken i vissa specifika branscher och har sämre löner och villkor än övriga arbetstagare. Enligt en studie, som omfattade samtliga anställda med subventionerad anställning i Helsingborg, fanns stora skillnader mellan utrikes och inrikes födda gällande typ av arbetsgivare och kollektivavtal på arbetsplatsen. Lägst andel med kollektivavtal fanns bland utrikes födda som arbetade hos arbetsgivare med utländsk bakgrund. Stora skillnader förekom även mellan branscher, där handeln stack ut som ett område med särskilt låg kollektivavtalsäckning för subventionerat anställda (Frödin & Kjellberg, 2020: Anställningsbidrag: integration eller etnisk segmentering? Arbetsmarknad & Arbetsliv, 2020(1), 30–52). Det faktum att lönesubventioner bidrar till

segmentering bekräftas i en LO-rapport (LO 2022: Etablering eller segmentering? – En analys av systemet med subventionerade anställningar).

Det är uppenbart att alltför många arbetsgivare använder subventionerade anställningar som ett sätt att dumpa arbetsvillkoren eller för att göra det möjligt att lägga lägre anbud vid upphandlingar. Sammantaget leder det till att konkurrensen snedvrids, arbetsvillkor dumpas och reguljära anställningar uteblir. Problemen är särskilt påtagliga inom branscher som hotell och restaurang, taxi, städ och detaljhandel där personer med olika former av subventionerade anställningar utgör en stor andel av de anställda.

Under mandatperioden 2014–2018 vidtog S-MP-regeringen, i samarbete med Vänsterpartiet, ett antal åtgärder för att skapa ordning och reda bland de subventionerade anställningarna. För det första infördes ett tak på 22 000 kronor för den bidragsgrundande lönekostnaden för nystartsjobb. För det andra infördes krav på anställningsvillkor som följer, eller är likvärdiga med, kollektivavtal även för nystartsjobb. För det tredje genomfördes betydande förenklingar och förstärkningar av de subventionerade anställningarna i syfte att minska risken för felaktiga utbetalningar. För det fjärde tillsattes en utredning med uppdrag att se över det statliga åtagandet för en väl fungerande arbetsmarknad, den s.k. Arbetsmarknadsutredningen (dir. 2016:56). För det femte inrättades en delegation med uppdrag att motverka överutnyttjande och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och andra närliggande skattefinansierade och skattesubventionerade system (dir. 2016:60).

Under mandatperioden 2018–2022 vidtog S-MP-regeringen betydligt färre åtgärder för att förbättra regelverket kring subventionerade anställningar. Inom ramen för arbetsmarknadspolitiken lades regeringens fokus i stället på att reformera Arbetsförmedlingen enligt Centerpartiets önskemål. Våren 2020 lade dock regeringen fram en proposition med förslag som syftar till att förbättra förutsättningarna för att stärka kontrollfunktionen och motverka felaktiga utbetalningar inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten (prop. 2019/20:117). Våren 2021 tillsatte regeringen dessutom en s.k. bokstavsutredning med uppdrag att analysera och lämna förslag på hur samrådsförfarandet mellan Arbetsförmedlingen och fackförbunden kan bli mer välfungerande (A 2021:C). Utredningen resulterade i ett antal förordningsändringar som syftar till att förbättra och effektivisera förfarandet inför beslut om arbetsplatsförlagda program och insatser. Förordningsändringarna innebär bl.a. att den sammanslutning av arbetstagare som är part i lokal förhandling med arbetsgivaren numera ges tillfälle att yttra sig innan Arbetsförmedlingen anvisar någon till ett arbetsmarknadspolitiskt program. Förordningsändringarna trädde i kraft den 1 december 2022.

Högerregeringen har, å sin sida, tillsatt en utredning med uppdrag att göra en översyn av den reglering som styr informationsutbytet och behandlingen av personuppgifter för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Syftet är att förbättra förutsättningarna för en effektiv och ändamålsenlig verksamhet (dir. 2023:65). Genom att förbättra informationsutbytet mellan Arbetsförmedlingen och andra aktörer hoppas regeringen kunna förebygga, förhindra, upptäcka och ingripa mot felaktiga utbetalningar, bidragsbrott och annan brottslighet.

Vänsterpartiet välkomnar de åtgärder som vidtagits hittills. Vi anser dock att det krävs ytterligare åtgärder i syfte att stävja oegentligheter, överutnyttjande och andra felaktigheter på det ekonomiskt och personellt omfattande fält som subventionerade anställningar utgör. I det följande lägger vi fram förslag på sådana åtgärder.

4 Arbetsgivare som anställer personer med subventioner ska utfärda arbetsintyg

Enligt 47 § lagen om arbetslöshetsförsäkring (ALF) ska en arbetsgivare på begäran utfärda ett arbetsgivarintyg till den anställda när anställningen upphör. Intyget ska innehålla uppgifter om den anställdes anställningsförhållanden och de uppgifter i övrigt som behövs för att bedöma den anställdes rätt till arbetslöshetsersättning. Intyget är samtidigt ett bevis på att man har jobbat på en arbetsplats under en viss period och kan därmed hjälpa individen i dennes fortsatta jobbsökande. Kravet på arbetsgivarintyg finns även reglerat i många kollektivavtal.

Enligt flera arbetstagarorganisationer är det vanligt förekommande att arbetsgivare som anställer personal med subventioner inte utfärdar något arbetsgivarintyg efter avslutad anställning. Det kan dels bero på att många av dessa arbetsgivare inte har kollektivavtal med krav på arbetsgivarintyg, dels bero på att många personer med subventionerade anställningar inte har rätt till a-kassa och därmed, per definition, inte omfattas av gällande lagstiftning. Resultatet är att många personer med subventionerade anställningar, efter avslutad anställning, återvänder till Arbetsförmedlingen utan ett arbetsgivarintyg som visar vad man jobbat med och hur länge. Detta försvårar sannolikt möjligheten att få ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Krav på arbetsgivarintyg kan också bidra positivt när det gäller det stora problemet med att handledning och tydliga arbetsuppgifter saknas.

LO har framfört krav på att personer med subventionerad anställning ska få ett arbetsintyg av arbetsgivaren när anställningen upphör. Intyget ska innehålla uppgifter om arbetsuppgifter, anställningstid m.m. i syfte att hjälpa personen i det fortsatta jobbsökandet. Vänsterpartiet delar LO:s uppfattning. Vi är övertygade om att ett krav på arbetsintyg skulle förbättra förutsättningarna för en varaktig etablering på arbetsmarknaden för personer med subventionerade anställningar. Vi menar även att det ligger i det allmännas intresse att verka för att förbättra målgruppens möjligheter att få ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden, i synnerhet som staten har bekostat delar av eller hela anställningen genom olika former av anställningsstöd. Kravet bör införas i de förordningar som reglerar anställningsstöd.

Arbetsgivare som anställer personer med subventioner ska vara skyldiga att utfärda ett arbetsintyg till den anställda när anställningen upphör. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Öppenhet och insyn

Varje år betalar Arbetsförmedlingen ut omkring 20 miljarder kronor i lönesubventioner till arbetsgivare som anställer personer med subventionerade anställningar. Vilka företag som tagit del av stöden, och hur mycket pengar respektive företag har fått, är dock belagt med sekretess. Arbetsförmedlingen hänvisar bl.a. till företagarnas affärsintressen.

Nuvarande ordning gör det svårt för myndigheter och journalister att granska vilka företag som tar emot statliga lönesubventioner och huruvida det förekommer överutnyttjande, felaktiga utbetalningar och andra oegentligheter. Vänsterpartiet anser att detta bör förändras. Enligt vår mening bör allmänhetens insyn i hur skattemedel används väga tyngre än den enskilde företagarens affärsintressen. Vi har svårt att se hur ett företag skulle lida skada av att staten öppet redovisar vilka arbetsgivare som har fått

statliga lönesubventioner. Det finns ett stort samhällsintresse och behov av transparens, öppenhet och insyn när det gäller hur de statliga lönesubventionerna används.

Regeringen bör göra det möjligt för myndigheter och journalister att granska vilka företag som tar emot statliga lönesubventioner samtidigt som skyddet för den enskildes integritet säkras. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Återinför krav på kollektivavtalsenliga villkor för nystartsjobb

I juni 2019 beslutade S-MP-regeringen om en ändring av förordningen (2018:43) om stöd för nystartsjobb. Ändringen innebar att kravet om att andra anställningsförmåner än lön ska följa av eller vara likvärdiga med förmåner enligt kollektivavtal i nystartsjobben togs bort. Beslutet har medfört att arbetsgivare som anställer personer med nystartsjobb inte längre behöver betala de försäkringar och förmåner som ingår i kollektivavtalen, såsom arbetsskadeförsäkring, avtalspension och föräldrapenningtillägg.

Vänsterpartiet är starkt kritiskt till den förra regeringens beslut som byggde på den s.k. januariöverenskommelsen mellan S, MP, C och L. Enligt Centerpartiet, som var pådrivande i frågan, har kravet på kollektivavtalsenliga villkor hindrat småföretag från att använda nystartsjobb. Genom att ta bort kravet hoppades regeringen och dess samarbetspartier att fler företag ska anställa personer med nystartsjobb.

Kravet på kollektivavtalsenliga villkor för nystartsjobb infördes under mandatperioden 2014–2018 som en del i arbetet med att skapa ordning och reda i anställningsstöden. Efter att kravet tagits bort dumpas återigen villkoren för en redan utsatt grupp på arbetsmarknaden. Därmed har man ännu en gång öppnat upp för oseriösa arbetsgivare att utnyttja nystartsjobben för att sänka sina arbetskraftskostnader. Det kan Vänsterpartiet inte acceptera.

Personer som anställs med nystartsjobb har rätt till de försäkringar och förmåner som följer av kollektivavtalen. Våra skattemedel ska inte gå till företag som missbrukar eller systematiskt dumpar villkor på arbetsmarknaden. För att motverka detta behöver vi höja kraven på de arbetsgivare som anställer en person med subventionerad anställning – inte sänka dem.

Kravet om att andra anställningsförmåner än lön ska följa av eller vara likvärdiga med förmåner enligt kollektivavtal i nystartsjobben bör återinföras. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Kartläggning av arbetstider, lönenivåer och arbetsvillkor

Trots att det ställs krav på kollektivavtalsenlig lön och villkor för samtliga anställningsstöd (utom nystartsjobb) så förekommer oegentligheter, fusk och missbruk. Arbetsgivare betalar löner under kollektivavtalsnivå och följer inte avtalen i övrigt vad gäller villkor, försäkringar och ersättningar. Enligt LO:s beräkningar, som bygger på statistik från Arbetsförmedlingen, har många med subventionerad anställning en heltidslön under kollektivavtalsnivå. Detta gäller i synnerhet kvinnor. Andelen kvinnor med subventionerad anställning som har en heltidslön på mellan 15 000 och 19 999 kronor

per månad har ökat från 33 procent till 44 procent bara mellan 2016 och 2020 (LO 2022: Etablering eller segmentering? – En analys av systemet med subventionerade anställningar, s. 40). Genom att bevilja stöd till arbetsgivare som inte erbjuder kollektivavtalsenliga villkor medverkar staten i förlängningen till lönedumpning och snedvriden konkurrens. Detta måste upphöra.

Flera viktiga åtgärder har vidtagits för att skapa ordning och reda bland de subventionerade anställningarna, vilket redogjorts för ovan. Vänsterpartiet kan dock konstatera att Arbetsförmedlingen saknar heltäckande uppgifter om arbetstider, lönenivåer och arbetsvillkor för dem som har subventionerade anställningar. För att säkerställa att personer med subventionerade anställningar garanteras rätt lön, schysta arbetsvillkor och rimliga arbetstider krävs en större kartläggning.

Regeringen bör genomföra en kartläggning av arbetstider, lönenivåer och arbetsvillkor för dem som har subventionerade anställningar, differentierad på branscher, kön och utländsk bakgrund. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Subventionerade anställningar bör omfattas av LAS

Personer med subventionerade anställningar utför ordinarie eller anpassade arbetsuppgifter på arbetsplatser. I normalfallet innebär en subventionerad anställning att personen anställs på samma sätt som ordinarie anställda, med den enda skillnaden att en del av lönekostnaden finansieras av Arbetsförmedlingen. Ändå är lagen om anställningsskydd (LAS) undantagen för flera subventionerade anställningar, såsom introduktionsjobb och lönebidrag.

Vänsterpartiet anser att personer som deltar i produktionen ska betalas lön och ha de villkor och rättigheter som normalt följer med en anställning. Därmed borde alla subventionerade anställningar omfattas av LAS.

Alla subventionerade anställningar bör omfattas av LAS. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9 Samrådshanteringen mellan Arbetsförmedlingen och fackförbunden

En viktig komponent i Arbetsförmedlingens kontroll inför beslut om subventionerade anställningar är de samråd som görs med berörda fackförbund. Genom samråden kan Arbetsförmedlingen samla in uppgifter som är värdefulla för att beslut ska fattas på goda grunder, t.ex. om lön, villkor och om arbetsgivaren i närtid har sagt upp personal. Kunskap om förhållanden på arbetsplatsen är en del av Arbetsförmedlingens beslutsunderlag när myndigheten ska säkerställa lämpliga arbetsplatser för deltagare i arbetsmarknadspolitiska program eller insatser. Ett bra beslutsunderlag är viktigt för att säkerställa att insatsen bidrar till att den arbetssökande får en varaktig etablering på arbetsmarknaden. Det är även viktigt för att se till att insatsen inte bidrar till försämrade villkor för löntagare eller skapar osund konkurrens i näringslivet. Ett väl fungerande samråd mellan Arbetsförmedlingen och fackförbunden är således mycket viktigt.

Dessvärre har samrådsförfarandet mellan Arbetsförmedlingen och fackförbunden fungerat dåligt under lång tid, något som både fackförbunden och Vänsterpartiet har uppmärksammat (mot. 2018/19:383, yrkandena 8 och 9).

I maj 2021 tillsatte S-MP-regeringen en s.k. bokstavsutredning inom Arbetsmarknadsdepartementet med uppdrag att bl.a. analysera samrådsförfarandet mellan Arbetsförmedlingen och arbetstagarorganisationerna och vid behov lämna förslag på hur det kan bli mer ändamålsenligt, välfungerande och effektivt (A 2021:C).

Utredningen resulterade bl.a. i en ny förordning om statsbidrag till arbetstagarorganisationer för kostnader för att ge in yttranden till Arbetsförmedlingen inför arbetsplatsförlagda program och insatser (SFS 2022:1346). Vidare resulterade arbetet i ändringar i förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten som innebär ett förtydligande av arbetstagarorganisationernas roll när det gäller kontroll vid arbetsplatsförlagda program och insatser. Av 9 § framgår att innan någon anvisas ett arbetsmarknadspolitiskt program som är förlagt till en arbetsplats, eller tar del av en arbetsmarknadspolitisk insats som är förlagd till en arbetsplats, ska Arbetsförmedlingen ge den sammanslutning av arbetstagare som är part i lokal förhandling med arbetsgivaren tillfälle att yttra sig (bet. 2022/23:AU9 s. 33).

Vänsterpartiet välkomnar de förordningsändringar som genomförts. Enligt vår bedömning torde de bidra till att förbättra och effektivisera samrådshandlingen mellan Arbetsförmedlingen och fackförbunden. Fackförbunden får möjlighet att lämna yttranden med god kvalitet och Arbetsförmedlingen får ett bättre beslutsunderlag och större möjligheter att kontrollera arbetsplatsens lämplighet. Detta i sin tur gör att risken minskar för felaktiga utbetalningar till oseriösa aktörer. Vi förutsätter att högerregeringen avsätter erforderliga medel till det nya statsbidraget så att fackförbunden ges rätt till medfinansiering av de kostnader som fackförbunden har för att hantera yttrandena. Vi avser att noga följa högerregeringens hantering av frågan.

10 Skärpt kontroll och uppföljning

I december 2022 trädde ytterligare en förordningsändring i kraft i syfte att motverka att oseriösa arbetsgivare tar del av bidrag eller stöd vid subventionerade anställningar. Ändringen i förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten innebär tydligare krav på arbetsgivare för att få bidrag eller stöd vid subventionerade anställningar och skärpta krav när det gäller skötsamhet för att hindra oseriösa arbetsgivare från att ta emot bidrag, stöd eller praktikanter (bet. 2022/23:AU9 s. 37). Reglerna innebär att Arbetsförmedlingen nu får neka stöd till arbetsgivare där företrädare begått vissa brott eller gjort allvarliga fel i sin yrkesutövning.

Vänsterpartiet välkomnar förordningsändringen som var ett led i den förra regeringens arbete för att motverka fusk med subventionerade anställningar. Vi kan dock konstatera att de skärpta reglerna inte har haft avsedd effekt.

Tidningen Arbetet har i en omfattande granskning gått igenom samtliga företag som fått anställningsstöd från Arbetsförmedlingen i december 2022 och januari 2023. Arbetet har därefter undersökt om det bland dessa företag de senaste åren funnits domar, åtal eller beslut som kan kopplas till arbetslivskriminalitet. Granskningen visar att en mängd företag har fått anställningsstöd via Arbetsförmedlingen – trots att arbetsgivarna har begått brott eller gjort allvarliga fel i sin yrkesutövning. Det rör sig om allt från

bedrägeri till brott mot utlänningslagen. Trots detta har bolagen lyckats få anställningsstöd från Arbetsförmedlingen. I vissa fall har företagen lurat Arbetsförmedlingen på pengar tidigare. Det verkar dock inte vara något hinder för att tilldelas stöd på nytt (Arbetet 2023-06-07).

Arbetets granskning visar att Arbetsförmedlingens kontroll och uppföljning har stora brister. Trots hårdare krav på arbetsgivare fortsätter Arbetsförmedlingen att betala ut stora summor i stöd till kriminella företag. Det är uppenbart att det behövs skärpt kontroll och uppföljning av arbetsgivare som tilldelas stöd.

Regeringen bör ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att skärpa kontrollen och uppföljningen av arbetsgivare som tilldelas stöd inom ramen för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

11 Åtgärder för att motverka segmentering

Samtidigt som subventionerade anställningar i många fall förbättrar etableringen på arbetsmarknaden för dem som anställs, bidrar regelverket och tillämpningen till att ett slags segmentering sker. Med segmentering avses i detta sammanhang att subventionerat anställda är överrepresenterade i lågkvalificerade yrken i vissa specifika branscher och har sämre löner och villkor än övriga arbetstagare. LO, som analyserat systemet med subventionerade anställningar, har presenterat ett antal förslag för att motverka denna segmentering. Ett av huvudförslagen är att regeringens lågt satta lönetak på 20 000 kronor per månad höjs väsentligt. Genom att höja lönetaket öppnas en större del av arbetsmarknaden upp för anställningar med subventioner. Därmed kan koncentrationen av subventionerat anställda till de lägst avlönade näringsgrenarna avvärras och segmenteringen motverkas (LO 2022: Etablering eller segmentering? – En analys av systemet med subventionerade anställningar). Vänsterpartiet föreslår ett höjt lönetak, läs mer om det i vår budgetmotion (2023/24:2385).

Enligt LO är dock höjt lönetak inte hela lösningen på problematiken med segmenteringen av subventionerat anställda. I rapporten presenterar därför LO en bred palett av åtgärdsförslag (s. 53–63). Vi vill här lyfta fram två av dessa förslag.

Enligt nuvarande regelverk är nystartsjobben rättighetsstyrda. Det innebär att det inte görs någon arbetsmarknadspolitisk prövning inför beslut om utbetalande av subventionen. Arbetsförmedlingen saknar därför möjligheter att ifrågasätta lämpligheten i anvisningen. Nystartsjobben omfattas inte heller av kravet på samråd med facklig organisation. Enligt LO innebär detta en risk för selektering av vissa arbetslösa, men också en risk för oegentligheter och överutnyttjande. LO föreslår därför att nystartsjobbets rättighetsstyrda konstruktion bör ändras så att arbetsmarknadspolitisk prövning och samråd med fackförbund behöver genomföras inför beslut om utbetalande av subventionen. Vänsterpartiet delar LO:s uppfattning.

Nystartsjobbets rättighetsstyrda konstruktion bör ändras så att arbetsmarknadspolitisk prövning och samråd behöver genomföras inför beslut om utbetalande av subventionen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I såväl förordningen (2017:462) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga som förordningen (2018:42) om särskilt anställningsstöd finns skrivningar om krav på lön och villkor som följer av

kollektivavtal eller ”i väsentliga delar är likvärdiga med förmåner enligt kollektivavtal inom branschen”. Enligt LO öppnar denna skrivning upp för tolkningsutrymme och viss avvikelse från vad som är kollektivavtalsnivå. LO menar att det inte räcker att lönen och villkoren ”i väsentliga delar” är likvärdiga, utan att anställningarna ska villkoras med att lön och övriga villkor är *likvärdiga* med vad som gäller i kollektivavtalen. LO föreslår därför att regelverket för samtliga subventionerade anställningar bör förtydligas så att löner och övriga villkor blir i nivå med kollektivavtal i branschen, vilket inbegriper att ”väsentliga delar” tas bort från förordningar som reglerar de arbetsmarknadspolitiska insatserna och att villkor likvärdiga med kollektivavtalens gäller även för nystartsjobb. Vänsterpartiet anser att det är ett bra förslag.

Regelverket för samtliga subventionerade anställningar bör förtydligas så att löner och villkor blir i nivå med kollektivavtal i branschen, vilket inbegriper att ”väsentliga delar” tas bort från förordningar som reglerar de arbetsmarknadspolitiska insatserna och att villkor likvärdiga med kollektivavtalen även gäller för nystartsjobb. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

12 Utred vilka ytterligare åtgärder som kan vidtas för att motverka missbruk och överutnyttjande av arbetsmarknadspolitiska insatser

Som ovan nämnts har en rad viktiga åtgärder vidtagits för att motverka missbruk och överutnyttjande av subventionerade anställningar. Likväl kvarstår problemen med fusk, missbruk och överutnyttjande vilket framgår av återkommande granskningar från såväl fackförbund som media (se t.ex. LO 2022: Etablering eller segmentering? En analys av systemet med subventionerade anställningar, Arbetet 2023-06-07). Enligt LO, TCO och Saco kan det därför vara motiverat att se över utformningen av nu gällande regelverk och rutiner för anställningar med stöd och utreda vilka ytterligare åtgärder som kan vidtas för att stävja missbruk och överutnyttjande av arbetsmarknadspolitiska insatser (LO, TCO, Saco 2021: Åtgärder mot långtidsarbetslöshet). Vänsterpartiet delar de fackliga centralorganisationernas uppfattning.

Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att dels se över nu gällande regelverk och rutiner för subventionerade anställningar, dels föreslå ytterligare åtgärder för att motverka missbruk och överutnyttjande av arbetsmarknadspolitiska insatser. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ciczie Weidby (V)

Ali Esbati (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Ilona Szatmári Waldau (V)

Lorena Delgado Varas (V)

Birger Lahti (V)